

Pentru o lege a achizițiilor publice în construcții

prof. dr. arh. Șerban Țigănaș

prof. dr. arh. Șerban Țigănaș

Vă propun un exercițiu de gândire. Care sunt motivațiile pentru care o construcție care a trecut prin toate fazele complexității proceselor de planificare, proiectare, finanțare, execuție, recepție și a ajuns să fie utilizată, a ieșit foarte bine? Excepțional chiar, adică mai bine decât ne așteptam și aduce satisfacție indubitabilă, pe termen lung?

Varianta scurtă a răspunsului ar putea fi: am avut noroc! Varianta mai elaborată observă că a avut loc o întâlnire excepțională de competențe, de oameni care și-au făcut treaba mult mai bine decât se întâmplă de obicei și că tot procesul complex al deciziilor luate nu a avut fisuri sau căderi.

De câte ori lucrurile ies impecabil, remarcabil, excelent, excepțional? Din păcate doar uneori, sau mai degrabă rareori. Și de ce? Ce nu e bine și ce face ca ceea ce cu toții ne dorim, pentru că nu îmi imaginez că cineva își propune de la început, orice rol ar avea în construire, să nu iasă bine? Modul în care se realizează lucrurile, procesele complexe definite prin legi, norme, contracte și mai ales convergența intereselor nu sunt perfecte și undeva, sau în mai multe locuri, lucrurile cedează.

Am mai spus de foarte multe ori, pe

parcursul intervențiilor mele publice de orice fel, că respectarea legilor nu este suficientă și nu duce implicit la calitate. Ceva ce respectă toate normele, clauzele contractuale, bugetele sau multe altele poate fi mediocru sau chiar un eșec. De ce? Pentru că legile sunt departe de a fi perfecte. Ele imaginează și încearcă să producă sau să prevină situații care în fapt sunt mult mai complexe sau mai particulare decât reușesc oamenii să definească prin articole redactate juridic și tehnic. Această discuție vine chiar acum în momentul în care CATUC, Codul Amenajării Teritoriului, Urbanismului și Construcțiilor a intrat în vigoare. E adevărat, în ceasul al doisprezecelea, după foarte multe negocieri politice, fiind presați de jalonul PNRR, foarte costisitor pentru România în caz de neîndeplinire.

Discuția de acum este despre achizițiile din construcții, care nu fac obiectul CATUC. Cred și am mai spus acest lucru de multe ori, că avem șansa să facem construcții mult mai bune dacă am avea o lege particularizată pentru achizițiile publice din domeniu.

Nu spun că nu am progresat în construcții, că autoritățile publice, entitățile achiziitoare și operatorii privați din piață nu s-au profesionalizat și nu continuă să o facă. Progresele

există și totuși construcțiile publice încă depind prea mult de întâlnirile norocoase.

De ce să avem o lege distinctă față de legea actuală a achizițiilor publice de bunuri și servicii?

Simplu, pentru că a iniția o construcție, a o gândi și a o realiza nu este nici o cumpărătură materială și nici una de servicii, chiar dacă asimilăm nefiresc ceea ce fac arhitecții, inginerii și alte profesii conexe cu așa ceva. O lege specială pentru că acum, așa cum este, nu ieșe bine. Avem o sumedenie de contracte care nu se termină la timp, depășirea bugetelor parcă este o regulă, iar calitatea discutabilă. De ce cele mai multe, îngrozitor de multe dintre clădirile publice, nu iau premii de arhitectură, nu sunt remarcate de revistele de specialitate și sunt privite doar ca promisiuni electorale livrate și succese ale celor care ocupă pozițiile de putere?

Există modele în lumea largă, când prin voință politică, observând că eșecurile sunt prea frecvente și rezultatele nemulțumitoare, s-au schimbat legi și refăcut modele pentru achizițiile publice, de la care pornesc foarte multe, de fapt toate problemele care urmează.

Tema corectă, locul corect, prețul corect și mai ales proiectul inspirat și inteligent, care permit unui constructor bun să facă ceea ce

dorește toată lumea, toate acestea sunt influențate de achiziții.

O întreagă profesie a arhitecților strigă la scară planetară că dacă dorim calitate trebuie să obținem prin concurs și dacă dorim proiecte bune, trebuie să acordăm arhitecților și inginerilor care proiectează libertate și responsabilitate, scoțându-i din contractele de proiectare și execuție, unde aceștia sunt prinși sub talpa grea a antreprenorilor.

Confortabilele contracte unice de proiectare și execuție, atât pentru clientul public cât și pentru antreprenorii puternici, bazate pe studii de fezabilitate ieftine și care nu poartă responsabilitate dincolo de recepția și aprobarea lor sunt realitatea actuală care rebuie discutată și depășită. CATUC a făcut pași în acest sens dar nu e suficient. În construcțiile publice nimeni nu trebuie să câștige dacă altul pierde pentru aceasta.

Pentru achizițiile publice din construcții e nevoie de organizare perfectă, de cei mai buni evaluatori ai ofertelor și de cei mai buni negociatori ai contractelor, pe partea publică. Pe partea privată e nevoie de oameni și firme care să fie just răsplătiți pentru ceea ce au de făcut, în bani, timp și recunoaștere.

Ce ar trebui să rezolve o astfel de lege?

Să definească toate categoriile distincte, care sunt mai multe, pentru care trebuie nuanțate procedurile, astfel încât ele să fie proporționale cu mizele.

Spre exemplu, concursul de arhitectură, în forma lui completă, ar trebui să fie obligatoriu pentru toate achizițiile foarte importante pentru clădiri publice. Forme simplificate pot fi create și derulate pentru investiții modeste și fără miză conceptual-creativă majoră.

Chiar și la concursuri, puține câte sunt, am câteva comentarii critice. Din păcate, toate soluțiile au început să arate la fel din perspectiva imaginilor fotorealiste care seduc privitorii, uneori chiar și din jurii experimentate. În diferite țări europene astfel de imagini care promit ambianțe paradisiace niciodată confirmate de realitățile care vor urma, nu sunt acceptate. Se judecă machete, se păstrează limbajul abstract al arhitecturii care necesită o lectură intelectuală și nu una emoțională, o tranzacție cu imagini.

Cine face temele de proiectare, acelea care determină performanțele spațiale, funcționale și tehnice ale viitoarei clădiri? Nu avem programatori profesioniști pentru că nu există piață pentru ei, ca în alte țări. E clar că de la o temă nu prea strălucitoare nu poți să te aștepti la un proiect genial, nu? Cine e responsabil pentru o temă prost construită, pentru ceva ce se va dovedi ulterior că nu funcționează sau chiar că nu era necesar să fie

construit? Până la un punct politicienii, a căror responsabilitate o cunoaștem, dar mai încolo nimeni, dacă tema a fost aprobată de un for care ia decizii prin vot.

La fel și bugetele greșit calculate. De ce toate analizele cost-beneficiu din studiile de fezabilitate declară toate investițiile pentru care se realizează, profitabile? Pentru că altfel aceste studii nu s-ar putea aproba și deci elaboratorii nu ar putea fi plătiți pentru munca lor.

Cunoașteți vreun caz în care cineva să fi contractat un SF, să fi făcut o analiză cost-beneficiu care să fie concluzionată ca având un rezultat negativ și să fi fost plătit pentru un astfel de studiu? E o contradicție în termeni acolo.

Dar cum se poate ajunge la o inițiativă pentru o astfel de lege?

Greu, bineînțeles, pentru că de construcții răspunde un minister și de finanțe altul. Totuși, delimitând investițiile în construcții, acestea ar putea trece la ministerul de resort ca reglementare. Dar până acolo ar trebui realizat un studiu pertinent care să scoată în evidență disfuncționalitățile sistemului actual și să facă legătura clară cu procedurile de achiziții. Nu e o întreprindere ușoară și e delicată politic, de aceea ar trebui realizat independent.

Dar și mai înainte de asta ar mai trebui ceva. Ar fi foarte necesară o critică a construcțiilor realizate pe sistemul actual, cu o reflectare statistică, un fel de raport de analiză obiectiv, pentru fiecare investiție. Noi ne oprim după tăierea panglicilor, iar de restul se mai ocupă eventual jurnaliștii, dacă au astfel de preocupări, sau li se comandă să lovească în responsabilități oponenti.

Mai avem multe subiecte care țin de accesul celor aflați la început de carieră la lucrări publice și la ce înseamnă cu adevărat capabilitatea unei firme, mai ales în proiectare. În prezent luăm lucrurile la pachet, fără a distinge clar între ce înseamnă a fi capabil să realizezi

un concept, o soluție care să câștige un concurs și ce înseamnă să dezvolti și să eficientizezi responsabil și ducând până la capăt un proiect asigurându-i construirea. Nu sunt același lucru. Vedem cu ușurință că multe concursuri sunt câștigate de tineri, eventual sub bagheta unui lider mai experimentat, dar că proiectele mari au nevoie de echipe ample, rutinate și precise, care au altfel de calitate. Dacă dai conceptele pe mâna celor care nu excelează creativ nu e bine, așa cum nu e bine nici să te încrezi fără garanții în cineva care are doar un concept bun, dar nu a trecut încă prin experiențe care să câștige suficientă încredere că va fi bine până la capăt.

Sunt mai multe soluții aici, una dintre ele pentru cei care organizează achizițiile, cealaltă pentru cei care proiectează.

Primii au la dispoziție înlocuirea SF-urilor atribuite direct cu concursuri, ceilalți cu posibilitatea de a se asocia pentru a obține rezultanta dorită. Dacă privim piața de investiții private majore, vom vedea că mulți recurg la birouri puternice pe partea de concept, pentru ca apoi să contracteze lucrările la fața locului cu firme bine încastrate în contextul local. Există o logică clară pentru asta. De ce nu ne inspirăm în investițiile publice de acolo de unde merge mai bine?

S-au făcut eforturi majore în ultima perioadă pentru a adapta legislația din construcții, să sperăm, cu succes. S-au luat măsuri administrative pentru scurtarea proceselor de avizare și aprobare, cu anumite succese și lucrurile merg spre mai bine. A arunca o privire lucidă pe problema achizițiilor din construcții ar trebui să fie următorul nivel pentru care ar trebui să-și dea mâna organizațiile profesionale, administrațiile publice, mai ales cele centrale, dar și celelalte din teritoriu, sesizând problemele și beneficiul imens pe care poate să îl aducă rezolvarea lor. ■